

23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı

Toplumlar, tarihin en eski çağlarından başlayarak tapınma, anma ve kutlama gibi birtakım amaçlar güderek çeşitli ritüelleri yerine getirme ihtiyacı hissetmişlerdir. Tüm bu etkinlikler insanlığın gelecek nesillere aktardıkları değerleri oluşturmuştur. Bu değerler değişen dünya şartları, gereksinimler ve yaşam biçimlerinin değişimine bağlı olarak çağlar içinde farklılaşmakla birlikte hep süregelmiştir. En eski çağlarda etkinlikler, daha çok geleneksel ve dini ritüeller biçiminde olurken, zamanla eğlence, bayram, kutlama ve tören biçimleri gelişmeye başlamıştır. Polis devletlerden başlayarak, devlet ve imparatorluklar çağlar boyunca meşruiyetlerini, otoritelerini ve iktidarlarını sağlamak gibi birtakım sebeplerle de bu etkinlikleri yapmış ve geleneksel hale getirip gelecek nesillere aktarmayı hedeflemişlerdir. Dünya düzeninde değişiklikleri oluşturup günümüz modern toplumların kurulmasında bir dönüm noktası olan Fransız Devrimi'nin özellikle milliyetçilik akımı törensel etkinliklerde de büyük bir değişime yol açmıştır. Milliyetçilik olgusunun gelişmesine kadar olan dönemde toplumları birleştiren unsur genel olarak din unsuru olmuş ve bu unsur insanlığın tamamına etki ederken, milliyetçilik tek bir unsura yönelmiştir. Yeni kurulan milli devletler, bir taraftan yeni semboller oluşturarak toplumlarına yeni bir kimlik kazandırmaya, diğer taraftan da toplumu bir arada tutmak adına *"gururda tasada ortaklık"*, *"milli birlik"* kavramları etrafında toplanmayı sağlamaya çalışmışlardır.

Tören ve kutlamalar, yeni oluşan siyasal iktidarların toplum tarafından benimsenmesi ve iktidarların meşruiyetini oluşturma çabaları açısından da büyük önem arz etmiştir. Her bir millî devlette oluşturulan milli değerler, semboller, milli günler, törenler gibi unsurlar birbirinden farklı gelişmiştir. Bu bağlamda kullanılan bayrak, milli marş gibi öğeler hem o devletleri birbirinden ayıran hem de her bir devletin temellerini oluşturan semboller olmuştur. Milli bayramlar ise genel olarak oluşturulan bu yeni düzenin önemli günleri, gurur veren zafer kazanılan günleri ile devletlerin kuruluş günleri olarak oluşturulmuştur. Aynı biçimde devlet kurucuları ile zafer kazandıran önemli kahramanları anma şeklinde yapılan tüm bu etkinliklerin yapılış gayesi milli bilinç oluşturma, devletin ve yeni düzenin meşruiyetini sağlama ve gelecek nesillere aktarma olarak özetlenebilir.

Türkiye'de Milli Bayram anlayışı ilk olarak II. Meşrutiyet döneminden itibaren başlamıştır. Nitekim bu dönem siyasi anlamda Osmanlı Devleti'nin en felaketli olduğu dönemdir. Milliyetçilik akımları neticesinde, birçok milletini ve toprağını kaybetmiş ve yoğunlukla Batılı büyük devletlerin yaptırımları altında ekonomik ve siyasi bakımdan iyice yıpranan devlette, Tanzimat döneminden beri devletin dayandığı temel fikir akımı Osmanlılık tamamen çökmüştür. Bu ortamda 1908'de ilan edilen II. Meşrutiyet döneminin en önemli fikir akımı Türkçülük olmuş ve devletin içinde bulunduğu bu felaketlerden kurtulmasının ancak, devletin asıl sahipleri olan Türklere milli bilinç kazandırmak, vatan, dil, tarih ve milli iktisat düşünceleri etrafında birleştirmek olduğu görülmüştür. Bu bağlamda yapılan çalışmalardan biri de Batı da olduğu gibi önemli sayılan günlerde milli bayramlar belirlemek olmuştur. Bu bağlamda II. Meşrutiyetin ilan edildiği gün olan Miladi takvime göre 23 Temmuz Hicri takvime göre 10 Temmuz günü 1909'dan itibaren milli bayram olarak kutlanmaya başlamıştır. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin kuruluş günü *"İstiklal-i Osmani Günü"* adıyla 30 Aralık, 29 Nisan 1916 ve 1917'de kutlanan İdman Bayramı, 2 Mayıs 1916'da kutlanan Çocuklar Bayramı ilk bayramlar olarak nitelendirilmektedir. Ancak bu bayramlar Mondros Mütarekesini izleyen dönemde İstanbul'un fiili ve resmi olarak işgal altında tutulduğu yıllarda genel olarak yapılamamıştır. Sadece *"İyd-i Ekber"* olarak adlandırılan 10 Temmuz Bayramı kesintilere uğrayarak 1935 yılına kadar kutlanabilmiştir.

1920-1921 yılları, Millî Mücadele için en kritik dönemler olmuştur. 15 Mayıs 1919'da İzmir'den Anadolu'ya giriş yapan Yunanlıların iç kesimlere kadar gelmesi, iç isyanlar, İstanbul'un resmen işgal edilmesi ve TBMM'nin 23 Nisan 1920'de açılması hep bu yıllar içinde olmuştur. Meclisin açılmasının üzerinden bir yıl geçtikten sonra 23 Nisan 1921 günü Saruhan Mebusu Refik Şevket Bey bazı diğer mebuslar, 23 Nisan'ın "*iyd-i Milli addi*" yani millî bayram olarak kutlanmasını teklif etmişlerdir. Yapılan bu teklifte; millî tarihimiz için çok önemli bir olarak gördükleri, TBMM'nin açılış gününün ikinci yılına girilirken, bugünün milletin hatırında kalması için, "millî bayram" ilan edilmesi istenmiştir. Ancak bu teklifin kabul edilmesi tartışmalı olmuştur. Meclisin içinde bu fikre karşı çıkanlar genel olarak, dini hususlar, milletin kendi içinden geldiği gibi bayram yapması, bu karanlık günlerde yapılacak daha önemli işler olduğu ve 23 Nisan'da Meclis açıldı diye kendi kendine bayram günü belirlemesinin doğru olmadığı gibi görüşler ileri sürmüşlerdir.

Tüm tartışmaların sonunda, 2 Mayıs 1921'de "*23 Nisan'ın Milli Bayram Addine Kanun*" oylanmış ve kabul edilmiştir. 23 Nisan gününden sonra Kanun tasarısı kabul edildiği için bu yıl kutlamalar tezahürat şeklinde yapılmıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın yanında bulunanlar ile Meclisin balkonunda halkı, askerleri ve öğrencileri selamlamıştır. Cumhuriyet'in ilanından sonra ise 23 Nisan günü ile birlikte 29 Ekim gününün de milli bayram olması gerektiğine yönelik kanun teklifi verilmiş ve 1925'ten itibaren Cumhuriyet Bayramı da resmî olarak kutlanmaya başlamıştır.

1926 yılına kadar Ulusal Egemenlik Bayramı olan 23 Nisan 1926'dan sonra **Himaye-i Etfal Cemiyeti**nin teklifi ile çocuk bayramı olarak kutlanmaya başlamıştır. Savaş yıllarında felakete uğramış olan çocukların bakımının yapılması, hayatlarının korunmasının yanında, üzüntülerini azaltıp neşelendirmek amacıyla bu bayramın çocuklara armağan edilmesi istenmiştir. Bu isteğin olumlu karşılık aldığı ve Mustafa Kemal Paşa'nın da geleceğin teminata olan çocuklara çok yakın ilgi gösterdiği görülmektedir. Nitekim Mustafa Kemal Paşa, 1927'den itibaren yapılmaya başlayan Ulusal Egemenlik ve Çocuk bayramlarında, Cumhurbaşkanlığı bandosunu çocuk sarayında görevlendirmiştir. Ayrıca çocuklar için düzenlenen baloya katılmış, böylece çocuklara sevgisini ve ilgisini göstermiştir. Bu baloda çocuklar için 10 bin liralık yardım toplanmıştır. 1928'de ise daha önce sadece Ankara ve İstanbul'da yapılan kutlamalar diğer şehirlerde de yapılmaya başlanmış, İzmir, Samsun, Adapazarı, Sivas, Mersin, Bursa gibi birçok şehirde de kutlanmıştır. Şiir okuma, halk oyunları, resmi geçit ve çeşitli eğlenceler ile yapılmıştır.

1929 yılından itibaren ise yine Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin isteği ile 23- 29 Nisan günleri Çocuk Haftası olarak ilan edilmiştir. Bu günlerde okullar resmi olarak tatil edilerek, tüm çocukların bayram kutlamalarına katılmaları sağlanmak istenmiştir. Bu yıl Ankara'daki kutlamalara başka illerden gelen çocuklar, Ankaralı aileler tarafından misafir edilmişlerdir. Ayrıca çocuk bayramı dolayısıyla Nisan'ın 20'sinden 30'una kadar mektup ve telgraflara şevkat pulu yapıştirilmesi hakkında kanun lahiyası yayınlanmıştır. 1933 yılına kadar benzer etkinlikler ile kutlanan bayrama, bu yıldan itibaren çocukların bayram günü TBMM'yi ziyaret etmesi eklenmiştir. Bu yıl Atatürk, Mecliste makam odasında çocukları ağırlayıp onlarla sohbet etmiştir.

Halkevleri açıldıktan sonra kapanıncaya kadar, aktif olarak 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve çocuk bayramları ile ilgili etkinlikler yapmış, çocuklarla ilgili konferans ve müsamere gibi organizasyonlar yapmışlardır. 1951 yılında kapanmaları ile çocuk bayramları önemli bir desteğini kaybetmiştir. Ancak yine de 1950-1960 dönemi hükümetleri aynı coşkuyu yakalamak için geçmiştekilere benzer etkinlikler düzenlemeye devam etmiştir. Fatih ve Selimiye Camilerinde 21 pare top atışları yapılması, Kızılay öncülüğünde çocuk yuvalarının açılışlarının yapılması, Vaazlarda; anne ve babalar ile hayırsever insanların çocuklara gösterilmesi gerekli şevkat ve ilginin üzerinde durulması gibi dönemin özelliklerini yansıtan etkinlikler gerçekleştirilmiştir.

1970'li yıllara gelindiğinde Çocuk Esirgeme Kurumu istediği amaca ulaşmış ve 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı geniş kitlelere ulaşmıştır. 1975'teki kutlamalar **TRT** katılmış ve görüntüleri haftalar boyunca televizyonda yayınlamıştır. 1978'de de TBMM kutlamalara üye sayısı kadar çocuk katılmasına karar vermiştir.

UNİSEF 1979 yılını Uluslararası Çocuk yılı olarak ilan etmiştir. Bunun üzerine o dönemin TRT Çocuk Programları başkanı ve yardımcısı 23 Nisan Millî Egemenlik ve çocuk bayramını uluslararası bir şekle dönüştürmek için bir projeyi hayata geçirmişlerdir. 23 Nisan 1979'da beş ülkenin (SSCB, Romanya, Bulgaristan, İtalya, Irak) katılımı ile TRT Uluslararası Çocuk şenliğinin ilki gerçekleştirilmiştir. Gerek Türkiye'nin tanıtımı gerek Atatürk'ün Dünya çocuklarına armağanı açısından oldukça önemli görülen bu etkinlikler, çocuklar aracılığı ile Dünyaya barış mesajları vermek, her bir ülkenin kendi kültürünü, yerel kıyafet ve danslarını tanıtmak açısından çok önemsenmiştir. Bu uluslararası etkinliğe 1979'dan başlayarak bugüne kadar 90 civarında ülkeden 50 bini aşkın çocuk katılmıştır.

1981 yılına kadar "Millî Hakimiyet ve Çocuk Bayramı" ismi ile Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından organize edilirken, bu yıl; Millî Güvenlik Konseyi Kanun hükmünde Kararname ile "23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramıdır" hükmü ile yeniden adlandırılmıştır ve organizasyonu Millî Eğitim Bakanlığı'na devredilmiştir.

1985'ten itibaren Uluslararası çocuk şenliklerine katılımın her geçen yıl daha da artmasıyla bayram resmi olarak uluslararası bir nitelik kazanmıştır.

1997 yılından itibaren de Dünyadan örnek alınarak, Türkiye'nin tüm il ve ilçe belediyelerden çocuk meclisleri açılmıştır. Bu meclisler, 23 Nisan bayram haftalarında çeşitli etkinlikler ve organizasyonlar düzenlemişlerdir.

2013 yılına kadar, 23 Nisan kutlamaları Ankara'da Millî Eğitim Bakanlığı tarafından organize edilmiş illerden gelen temsilci öğrenci ve öğretmenlerin Anıtkabir ziyareti ile başlamış, Ulus'ta Atatürk, Kızılay'da Zafer Anıtı ile Atatürk Orman Çiftliği'ndeki anıta, izci öğrenciler ile öğretmenlerin çelenk bırakma törenleri yapılmıştır. Bu törenlerden sonra da 19 Mayıs Stadyumunda gösteriler ile devam etmiştir. Ancak 2012'de Millî Bayramlar ile ilgili yapılan düzenlemeler sonucunda, 23 Nisan ile ilgili de değişikliklere gidilmiştir. Bu bağlamda bayram günü çocukların devlet büyüklerinin koltuklarına oturtulması uygulamasına son verilmiştir. Öğrencilerin stadyum gösterileri kaldırılmış bunun yerine kapalı spor salonları, parklar ve alışveriş merkezlerinde halkın ve çocukların birlikte katıldıkları organizasyonlar düzenlenmiş ve bu görev belediyelere veya çeşitli topluluklara verilmiştir.

Bengül SALMAN BOLAT

KAYNAKÇA

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı (BCA), 30.18.1.1/12.62.13, 14.12.1924.

BCA,30.18.1.2/27.24.9, 07.04.1932.

BCA, 490.1.0.0/15.79.7, 15.04.1935

BCA, 490.1.0.0/3.12.23, 08.04.1936.

BCA,490.1-0.0/4.20.9, 09.04.1939.

BCA, 51.0.0.0/4.32.30, 27.03.1957.

23 Nisan'ın Millî Bayram Addine Dair Kanun, Kanun No. 112,23 Nisan 1337.

Bolat, Bengül S., **Milli Bayram Olgusu ve Türkiye’de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2012.

Cantürk, Cevdet, **Çocuk Bayramı**, Yade Yayınları, Ankara 2018.

Düstur, 3. Tertip, C.II, S.29.

Gürbüz Türk Çocuğu Gazetesi, Milli Kütüphane, Ankara, Nisan 1927.

Hakimiyet-i Milliye, 22 Nisan 1927.

Hakimiyet-i Milliye, 24 Nisan 1337.

Kozak, Meryem Akoğlan & Dilek Mutlu, “Dünden Bugüne 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Etkinlikleri”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi**, C.22, sayı. TBMM’nin 100. Yılı ve Milli İrade Özel Sayısı, Kasım 2020, s.16-29.

Resmî Gazete, 1 Ekim 1981, Karar Sayısı: 8/3456, Sayı:17475.

Sakaoğlu, Necdet, Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı’nın Tarihinden, **Toplumsal Tarih**, Sayı.52, Nisan 1998.s.4-12.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre. 1, İçtima:2C.10, 1958.

Vakit, 23 Nisan 1929.

23/02/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/23-nisan-ulusal-egemenlik-ve-cocuk-bayrami/?pdf=3246> adresinden erişilmiştir